

Vaccinatie in de reformatorische gezindte

INFORMATIE VOOR DE JEUGDGEZONDHEIDSZORG

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Epidemieën in de reformatorische gezindte	5
De reformatorische gezindte vanuit religieus perspectief	6
De reformatorische gezindte vanuit sociaal-maatschappelijk perspectief	10
Religieuze bezwaren tegen vaccinatie	15
Besluitvorming van reformatorische ouders en adviezen voor medische professionals	19

Colofon

"Vaccinatie in de reformatorische gezindte" is een gezamenlijke uitgave van Academische werkplaats AMPHI en de NPV (Nederlandse Patiënten Vereniging) en mede mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van ZONMw (projectnummer 71550001). De brochure is gebaseerd op het proefschrift "Acceptance of Vaccination among Orthodox Protestants in The Netherlands" van Helma Ruijs.

Redactie en teksten: Helma Ruijs en Jan van Klinken

Fotografie: Mathilde Berendsen

Vormgeving: In Zicht Grafisch Ontwerp

ISBN 978-90-81929929

Meer informatie

www.npvzorg.nl

www.academischewerkplaatsamphi.nl

Nijmegen, maart 2013

Sinds 1957 kent Nederland een Rijksvaccinatieprogramma. Vandaag de dag biedt het kinderen bescherming tegen twaalf infectieziekten. Deze infectieziekten waren vroeger belangrijke doodsoorzaken bij kinderen. De deelname aan het Rijksvaccinatieprogramma is hoog. Desondanks komen er in Nederland af en toe epidemieën voor van ziekten als polio, mazelen en rodehond. Voor een belangrijk deel houdt dat verband met de religieuze bezwaren die er zijn tegen vaccinatie. Die bezwaren komen met name voor in de reformatorische gezindte, een orthodox protestantse groepering van ongeveer 250.000 personen.

In deze brochure, die bestemd is voor medische professionals die betrokken zijn bij de uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma, geven we achtergrondinformatie over de reformatorische gezindte en de belangrijke rol die het geloof speelt in het dagelijks leven van deze mensen. Tegenwoordig kiest ook binnen de reformatorische gezindte een meerderheid (60%) van de ouders ervoor om hun kinderen wel te laten vaccineren. Bij de wel-vaccinerende ouders spelen –evenals bij de niet-vaccinerende ouders– religieuze aspecten een belangrijke rol in de besluitvorming. Medische argumenten zijn voor reformatorische ouders niet doorslaggevend. Daarom zijn in deze brochure adviezen opgenomen hoe medische professionals met deze ouders in gesprek kunnen gaan om hen te ondersteunen bij een weloverwogen besluitvorming over vaccinatie.

Epidemieën in de reformatorische gezindte

2

De reformatorische gezindte vormt vanuit oogpunt van de volksgezondheid een groep die bijzondere aandacht verdient. Doordat zij sociale en geografische clusters vormt, wordt het risico op epidemieën aanmerkelijk verhoogd. Dat is het grote verschil met andere groepen die niet vaccineren, zoals bijvoorbeeld antroposofen. Andere niet-gevaccineerden mengen zich onder de wel-gevaccineerde bevolking, waardoor de kans op langdurige circulatie van de betreffende virussen vrijwel te verwaarlozen is. De groepsimmunitet beschermt in dat geval de niet-gevaccineerden.

De niet-gevaccineerden uit de reformatorische gezindte zoeken hun sociale contacten echter vooral binnen hun eigen kring waar zij niet beschermd worden door groepsimmunitet. Vandaar dat binnen de reformatorische gezindte nog steeds epidemieën voorkomen van ziekten die met vaccinatie zijn te voorkomen.

Zo was er een bofepidemie in 2007/2008, een rodehondepidemie in 2004/2005 en een mazelenepidemie in 1999/2000. Ook waren er polio-epidemieën in 1978 en 1992/1993.

Voor de polio-epidemieën trokken de aandacht van de media. De impact van deze polio-epidemieën houdt verband met de ernstige ziekteverschijnselen. Bij een klein percentage -tussen 0,5 en 1 procent- van de geïnfecteerde personen treden spierverlammingen op. Die kunnen leiden tot blijvende invaliditeit. In uitzonderlijke gevallen, zoals bij pasgeborenen of bij mensen met een verzwakte weerstand, kan polio zelfs dodelijk zijn. Hoewel ook bof, mazelen en rodehond ernstige complicaties kunnen hebben, gaven deze epidemieën minder maatschappelijke onrust.

De reformatorische gezindte rekent zich tot het protestantisme zoals zich dat heeft gevormd sinds de 16e eeuw. De belangrijkste figuren achter de Reformatie waren Luther en Calvijn, die in verzet kwamen tegen de leer en de praktijk van de Rooms-Katholieke Kerk. Hun volgelingen in Nederland verenigden zich in een kerkgenootschap dat in het begin van de 19e eeuw de naam Nederlandse Hervormde Kerk kreeg. In het vervolg van de 19e, de 20e en ook in de 21e eeuw deden zich daarbinnen diverse afsplitsingen voor wat leidde tot nieuwe kerkgenootschappen. Binnen die afgescheiden kerkgenootschappen ontstonden in de loop van de tijd weer nieuwe scheuringen.

Ondanks de vele afscheidingen zijn er voldoende gemeenschappelijke kenmerken om het hedendaags protestantisme in twee stromingen te verdelen: vrijzinnig en orthodox. Zoals de naam al aangeeft, willen de orthodoxen het gedachtegoed van de Reformatie zo veel mogelijk in stand houden.

Persoonlijke ervaring van de relatie met God

Binnen de orthodoxe stroming bevindt zich een groepering die zichzelf bevindelijk gereformeerd noemt. Zij huldigt de opvatting dat het lidmaatschap van een orthodox-protestantse kerk en zelfs het geloof in een alles overstijgende God niet voldoende is om kind van God te zijn of te worden. Daartoe is een persoonlijke relatie met God nodig. Die relatie moet daadwerkelijk worden beleefd en ondervonden. Wie kan getuigen van zijn of haar relatie met God, wie heeft ervaren (ofwel bevonden) dat God zijn of haar redder is, wordt gerekend tot de 'bekeerden'. Men is bekeerd als men persoonlijk ervaart dat God zijn (of haar) zonden heeft vergeven. Dit geldt dus niet voor alle kerkgangers. Wie zich bekeerd weet, leeft in de overtuiging dat hij na de dood bij God in de hemel mag komen. Wie onbekeerd sterft, komt voor eeuwig in de hel.

Bekering en predestinatie

De bevindelijk gereformeerden zijn het over deze zogeheten grondwaarheden in grote lijnen eens. Dat er desondanks verschillende bevindelijk gereformeerde kerkgenootschappen zijn, heeft voor een belangrijk deel te maken met de vraag wanneer iemand zich bekeerd mag noemen en de hemel, het koninkrijk van God, mag binnengaan. Kan hij daar zelf iets aan bijdragen en zo ja, hoe? En is het voldoende om een relatie met God te hebben of dient er een bepaalde geestelijke weg te zijn afgelegd, zodat men zich pas na het volle besef van vergeving van de zonden een kind van God kan noemen? Mensen kunnen daar op worden bevraagd. Bij ernstige twijfel kan de uiterste consequentie zijn dat een predikant of kerkenraad iemand ontraadt aan het Heilig Avondmaal –waaraan in de bevindelijk gereformeerde kerken alleen bekeerden deelnemen- wordt periodiek in de kerk gevierd.

De verschillen binnen de kerkgenootschappen hebben ook gevolgen voor de preken en de mate waarin de predikant daarbij oproept tot bekering en de nadruk legt op de eigen verantwoordelijkheid, danwel dat hij juist benadrukt dat bekering een eenzijdig werk van God is.

Een andere lastige vraag bij de bevindelijk gereformeerden is hoe de eigen inbreng van de mens is te verenigen met de idee van de Reformatie dat God alles van tevoren heeft bepaald. Deze leer van de zogeheten predestinatie betekent onder andere dat God vooraf heeft vastgelegd wie er in de hemel komen en wie niet. Daarmee lijkt iedere bijdrage van de mens aan zijn bekering tot nul te zijn gereduceerd. Maar Calvin en andere reformatoren hebben niettemin de eigen verantwoordelijkheid van de mens in hoge mate intact gelaten. De redenering is dat mensen Gods weg niet kennen en daarom moeten doen wat hen in de Bijbel wordt opgedragen. Vaak is duidelijk wat dat in het dagelijks leven inhoudt maar juist op het punt van de bekering blijkt er veel

verschil te zijn in interpretatie van Bijbelteksten. Niet zelden hebben discussies hierover geleid tot een nieuwe kerkelijke afsplitsing.

De vragen rond de bekering geven niet alleen onderling de nodige discussie. Ze tekenen ook de levens van veel bevindelijk gereformeerden. Is het wel echt wat ik heb ondervonden? Zal ik in de hemel komen of ben ik toch voor eeuwig veroordeeld? En leef ik wel zuiver, zondig ik niet tegen God? Het leven van een ware christen luistert nauw. Een kind van God zal immers de wil van Zijn hemelse Vader zo getrouw mogelijk willen volgen.

Zonde

Onbekeerden, zij dus die (nog?) geen kinderen van God zijn, hebben eveneens de plicht om zondig gedrag te vermijden. Dat is moeilijk omdat alle mensen volgens de reformatorische leer van nature zondig zijn. Volgens diezelfde leer roepen onbekeerden de toorn van God op omdat ze niet bekeerd zijn en bovendien dagelijks zonde bedrijven. De toorn van God heeft niet alleen consequenties voor het leven na de dood, maar ook voor het hier en nu. Door de toorn van God kunnen de mens allerlei ongelukken, ziektes en ander onheil overkomen. Overigens geldt ook voor bekeerden dat ze nog steeds tot zonde geneigd zijn en dat God hen ziektes en onheil zendt. Dat is dan enerzijds bedoeld als straf voor hun zonde, maar ook als beproeving, loutering, om ze van zonde vandaan te houden.

Dat ze in de weerbarstige werkelijkheid niet als heiligen leven, brengt bij bevindelijk gereformeerden veel spanning teweeg. Zij vragen God voortdurend om vergeving van hun zonden en hen te helpen in de strijd tegen de duivel en de verleiding van wereldse zaken. De angst voor de zonde en de liefde tot God gaan daarom gepaard met een zekere wereldmijding, al wordt die bij de jongere generaties wel minder. Het verkeren in een omgeving waar met God en met de Bijbelse leefregels geen rekening wordt gehouden, kan gemakkelijk tot zondig gedrag leiden. Een veelgeciteerde Bijbeltekst (Joh. 17:11, 16) onder bevindelijk gereformeerden zegt dat christenen wel in maar niet van de wereld zijn. Anders gezegd: houd de buitenwereld op enige afstand.

Nu in Nederland de ontkerkelijking steeds verder voortschrijdt, voelt de reformatorische gezindte zich door de rest van de bevolking steeds minder goed begrepen. Dit resulteert in een zich steeds meer richten op de eigen groep. Historisch komt het orthodox-protestantisme in ons land vooral voor in een band van noordoost naar zuidwest, de zogenaamde biblebelt. Daar woont ruwweg 75 procent van de reformatorische gezindte. Overigens betekent het dat er altijd nog 25 procent buiten genoemde strook woont, een gegeven dat bij de bestrijding van epidemieën moet worden meegenomen.

Zondagsrust

Binnen de biblebelt lijken de bevindelijk gereformeerden zich in een aantal plaatsen te concentreren. Religieuze overwegingen spelen daarbij onmiskenbaar een grote rol. Zoals gezegd voelt men zich steeds minder goed begrepen. Bovendien hecht deze groepering sterk aan zondagsrust en aan een ongehinderde kerkgang. Op zondag nemen reformatorische mensen zo min mogelijk deel aan het maatschappelijk leven, want de zondag is volgens de Bijbel bedoeld om te rusten van de arbeid. Ook dient deze dag aan God te zijn gewijd. In een omgeving die steeds meer seculier wordt, ervaren ze dan ook in toenemende mate een gevoel van vervreemding. Vandaar dat men zich graag vestigt in plaatsen waar de zondag nog wel in ere wordt gehouden en waar bijvoorbeeld de kinderen nog wel met gelijkgezinden kunnen omgaan. Het is een ontwikkeling die zichzelf versterkt. De achterblijvers zullen zich nog meer eenling voelen, een factor die zwaar meeweegt in het beslissingsproces om ook te verhuizen. Als gevolg van de geschetste ontwikkeling zijn plaatsen zoals Barneveld, Ede en Veenendaal verder als bevindelijk gereformeerde bolwerken gegroeid. Dat blijkt onder andere uit de bouw van megakerken in die regio. Daarbij speelt overigens ook mee dat het doorsnee bevindelijk gereformeerde gezin meer kinderen telt dan het gemiddelde gezin.

Reformatorische scholen

Een van de redenen om van een onkerkelijke omgeving naar de Veluwe of andere gebieden met veel bevindelijk gereformeerden te verhuizen is de aanwezigheid van reformatorische scholen. Behalve circa 125 eigen basisscholen telt de bevindelijk gereformeerde gezindte een zevental scholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs, één mbo- en één hbo-school.

Reformatorisch voortgezet onderwijs

- **Scholengemeenschap Pieter Zandt**, gevestigd in Kampen met dependances in Urk, Staphorst en IJsselmuiden.
- **Jacobus Fruytier Scholengemeenschap**, gevestigd in Apeldoorn met dependances in Uddel en Rijssen.
- **Van Lodensteincollege (VLC)** te Amersfoort met nevenvestigingen in Hoevelaken, Barneveld en Kesteren.
- **Driestar College** met de hoofdvestiging in Gouda en nevenvestigingen in Leiden en Lekkerkerk.
- **Scholengemeenschap Gomarus**, gevestigd op twee locaties in Gorinchem.
- **Wartburg College** met vier locaties, te weten Guido de Brès (hoofdvestiging), Revis en De Swaef in Rotterdam en Marnix in Dordrecht.
- **Calvin College** met locaties in: Goes (hoofdvestiging), Krabbendijke (twee vestigingen), Middelburg en Tholen.
- **Hoornbeeck College** te Amersfoort (mbo) met nevenvestigingen in Apeldoorn, Goes, Kampen en Rotterdam.
- **Driestar Hogeschool** te Gouda (hbo)

(Bron: http://nl.wikipedia.org/wiki/Reformatorisch_onderwijs); en Vereniging van Gereformeerd Schoolonderwijs

Het onderwijs met de eigen reformatorische identiteit wordt hoog gewaardeerd. Een belangrijke doelstelling van de scholen is de leerlingen voor te bereiden op een leven als christen in een wereld die steeds verder van God is komen los te staan.

Uit het oogpunt van de infectieziektebestrijding vormen deze grote scholengemeenschappen echter een belangrijke factor in de verspreiding van door vaccinatie te voorkomen ziekten, met name vanwege de regionale spreiding van de leerlingenpopulaties. Tot nu toe is bij epidemieën in de reformatorische gezindte nooit tot sluiting van deze scholen besloten, maar in geval van een nieuwe polio-epidemie is dat wel te overwegen.

SGP

De roep binnen de reformatorische gezindte om eigen scholen past binnen het streven naar een eigen maatschappelijke zuil, een hecht verband van gelijkgezinde organisaties. De behoefte daaraan is al heel oud. De Staatkundig Gereformeerde Partij, die in 1918 werd opgericht onder aanvoering van ds. G.H. Kersten, een bevindelijk gereformeerd predikant, is de oudste politieke partij van ons land. Een van de motieven om tot oprichting over te gaan, was een stem te geven aan het verzet tegen 'vaccinatiedwang'. Van dwang was in zoverre sprake dat kinderen destijds alleen tot de lagere school werden toegelaten als ze waren ingeënt.

Reformatorische media

Een andere belangrijke mijlpaal bij de realisering van een eigen reformatorische zuil was de oprichting van het Reformatorisch Dagblad in 1971. Deze krant speelt met circa 50.000 abonnees een belangrijke rol in de gezindte. De eigen krant wordt door de bevindelijk gereformeerden gewaardeerd vanwege de berichtgeving over de eigen kerkelijke, politieke en maatschappelijke kring. Maar ook vanwege de duiding van het nieuws en het ontbreken van zaken waaraan aanstoot kan worden genomen. In de krant komen bijvoorbeeld geen vloeken voor, geen naaktfoto's, en een minimum aan berichtgeving over evenementen op zondag.

Er is ook een Reformatorische Omroep maar die zendt alleen uit via internet. Op het bezit van radio rust in reformatorische kring geen taboe meer, maar er wordt wel aangedrongen op een kritisch gebruik. Popzenders zijn bijvoorbeeld uit den boze vanwege het wereldse of zelfs duivelse karakter.

Anders dan bezit van een radio is tv-bezit nog wel omstreden. In de behoudende bevindelijk gereformeerde kerken kan het zelfs tot een tuchtprocedure leiden. In de praktijk leidt die zelden tot uitsluiting uit het kerkgenootschap omdat de betreffende leden zelf al naar een ander, reukelijker, kerkverband verhuizen. Het aanbod op de zenders wordt over het algemeen gezien als in strijd met de goddelijke opdracht om rein en zuiver te leven. Het argument dat niemand verplicht is om naar on-bijbelse uitzendingen te kijken, wordt beantwoord met het tegenargument dat ook christenen kunnen bezwijken voor wereldse verleidingen en niet per definitie baas zijn over de knop.

Tegelijkertijd kent de reformatorische gezindte wel een hoge dichtheid van het bezit van computers met een internetaansluiting. Ouderen kiezen daarbij vaak voor een gefilterd aanbod dat wordt verzorgd door een aan de gezindte gerelateerd bedrijf (Kliksafe). Anderen, met name jongeren, zijn op dit punt minder kieskeurig en kijken via livestream, Uitzending Gemist en You Tube volop naar tv-uitzendingen. Naarmate tv en internet in elkaar overvloeien, zal het moeilijker worden om de invloed van de moderne media te dempen. Om aan deze ontwikkeling tegenwicht te bieden, zijn initiatieven van de grond getild om te komen tot een vorm van media-opvoeding.

Facebook, Twitter en andere sociale media rukken eveneens de reformatorische gezindte binnen. Zowel de SGP als het Reformatorisch Dagblad spelen op dit gegeven in door actief deel te nemen aan deze media. Daarnaast zijn er ook eigen internetfora. Op de fora van Refoweb.nl en Gereformeerdgezind.nl is veel bespreekbaar, van seks voor het huwelijk tot vaccinatie. Ook hiervan bestaan echter weer meer behoudende varianten, zoals Refoforum.nl.

Andere reformatorische organisaties

Na de oprichting van het RD kwamen tal van eigen maatschappelijke instellingen van de grond. Zo zijn er eigen instellingen voor geestelijke gezondheidszorg (o.a. het huidige Eleos), eigen voorzieningen voor lichamelijk en verstandelijk gehandicapten, een eigen vakorganisatie (Reformatorische Maatschappelijke Unie), eigen verzorgings-tehuizen, de eerder genoemde reformatorische (radio)omroep, een hulporganisatie voor daklozen, eigen hulporganisaties voor de Tweede en de Derde wereld en steeds meer eigen scholen. Zelfs een eigen reformatorisch ziekenhuis werd overwogen maar dat bleek niet haalbaar. Veel reformatorische instellingen komen in aanmerking voor overheidsfinanciering. Waar die tekort schiet, wordt aan eigen fondsenwerving gedaan. Het gaat daarbij om vele miljoenen euro's per jaar.

Vaccinatie is bij de meeste reformatorische organisaties niet een punt waarover veel wordt gesproken. Bij het toelatingsbeleid van werknemers of cliënten/pupillen is vaccinatie voor zover bekend geen issue.

Een eigen organisatie die zich specifiek bezig houdt met kwesties rond vaccinatie is er niet, maar de Nederlandse Patiëntenvereniging (NPV) doet op dit punt wel aan informatievoorziening. De NPV heeft een brede christelijke identiteit en ijvert voor de belangen van patiënten met een zogeheten pro-life achtergrond. Ze kiest voor het leven en wijst abortus en euthanasie af.

Dat het zo lang heeft geduurd na de oprichting van de SGP voordat er andere reformatorische organisaties werden opgericht, komt enerzijds omdat er in de periode tot de jaren '60 er weinig behoefte aan was, anderzijds doordat er lange tijd onvoldoende professionals waren om deze organisaties te kunnen leiden. Jongeren die een hogere opleiding wilden en konden volgen, werden aanvankelijk vooral gestimuleerd om naar de (eigen) pedagogische academie te gaan. Dit met het oog op de voortgang van het reformatorisch onderwijs. In de tweede helft van de vorige eeuw kwamen ook andere studies in beeld. De eerste lichting doctorandussen diende zich aan, gevolgd door gepromoveerde academici, universitaire docenten en hoogleraren. Aanvankelijk waren dit vooral mannen maar de laatste decennia komen er steeds meer vrouwelijke academici bij.

Om te kunnen begrijpen waarom vaccinatie binnen de bevindelijk gereformeerde gezindte een gevoelig punt is, is het van belang om iets te weten over de introductie van het eerste vaccin aan het eind van de 18e eeuw. Het betrof het vaccin tegen pokken, waarvan toediening relatief vaak gepaard ging met ernstige bijwerkingen. De collectieve gezondheidswinst was weliswaar enorm maar op individueel niveau moesten soms grote offers worden gebracht.

Binnen de reformatorische gezindte werd de vraag opgeworpen of een dergelijk risico ethisch wel kon. Mocht een christen zich wel in een dergelijk gevaar begeven en dat om zich te beschermen tegen een ziekte die hij wellicht nooit zou krijgen? Daar kwam bij dat God in Zijn wijsheid al had besloten wie er wel en wie er niet ziek zou worden. Moest een christen zich dan niet aan Zijn wil onderwerpen in plaats van dergelijke vergaande voorzorgsmaatregelen te treffen?

Anderen binnen de reformatorische gezindte waren het niet eens met deze bezwaren. Zij vonden het tot de persoonlijke verantwoordelijkheid van de christen behoren om afdoende voorzorgsmaatregelen te treffen. Dat was eerder een plicht dan een mogelijkheid. De uitvinding van de vaccinatie zagen zij als een zegen, een gave van God waardoor het kwaad in de gedaante van allerlei infectieziekten kon worden geweerd.

Naarmate de bijwerkingen van vaccinaties minder werden, werd het dilemma voor de bevindelijk gereformeerden lastiger. Was een veilige vaccinatie dan toch niet hetzelfde als het aanleggen van een dijk tegen mogelijke overstromingen of het afsluiten van de woning tegen inbrekers? Een deel vond van wel en gaf de bezwaren op. Een ander deel keek naar het specifieke karakter van vaccinatie en bleef bezwaren houden.

De verwoording van die bezwaren is niet altijd gelijk, ook niet bij opinieleiders binnen de reformatorische gezindte. De een legt het accent op de afhankelijkheidsrelatie met God. Vaccinatie zou bij uitstek een voorbeeld zijn van het streven van de moderne mens om autonoom te zijn, dat wil zeggen los van God. Gewezen wordt in dit verband

op de bijna afgodische verheerlijking van de uitvinder van het koepokvaccin, Jenner. Wie zich laat vaccineren, loopt het gevaar dat hij gaat denken God niet meer nodig te hebben. In die optiek doet vaccinatie afbreuk aan het afhankelijke leven van een christen met God.

Andere opinieleiders benadrukken dat vaccinatie vooruit loopt op Gods voorzienigheid, op het plan dat God heeft met ieder mens.

In de reformatorische gezindte wordt de Bijbel gezien als het Woord van God. Een nadere uitleg is te vinden in de belijdenisgeschriften. Een zo'n geschrift is de Heidelbergse Catechismus, die in Zondag 10 ingaat op de goddelijke voorzienigheid.

Vraag: Wat verstaat u onder Gods voorzienigheid?

Antwoord: De almachtige en alomtegenwoordige (overal aanwezige) kracht van God, waardoor Hij hemel en aarde, met alle schepselen, als met Zijn hand in stand houdt en zó regeert, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, eten en drinken, **gezondheid en ziekte**, rijkdom en armoede en alle dingen, niet bij toeval, maar uit Zijn vaderhand ons ten deel vallen.

Volgens hen zijn de risico's van vaccinatie weliswaar verwaarloosbaar maar het middel deugt niet. De gevaccineerde laat zichzelf een beetje ziek maken met het doel verder gezond te blijven. Dat zichzelf ziek maken is God verzoeken, omdat God over ziekte en gezondheid gaat. In die visie is vaccinatie een voorzorgsmaatregel die God niet goedkeurt.

Recent is een brochure verschenen over vaccinatie waarin een drietal opinieleiders uit de reformatorische gezindte aan het woord komt die alle drie een andere lijn volgen. Deze brochure "Vaccinatie: voorzienigheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid" is beschikbaar via www.npvzorg.nl.

Bezwaren tegen vaccinatie in de verschillende kerken

In termen van kerkgenootschappen komen religieuze bezwaren tegen vaccinatie relatief veel voor binnen de Gereformeerde Gemeenten in Nederland (GGiN) en de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland (OGGiN). Deze denominaties vormen de hoofdmoot van de rechterflank van de reformatorische gezindte. De kerkelijke top van deze kerken spreekt zich onomwonden uit tegen vaccinatie. Hoewel leden die er anders over denken niet worden geroyeerd, betekent dit toch dat vaccinatie als 'not-done' wordt beschouwd. Ouders die het wel doen en daar openlijk voor uitkomen, zullen mogelijk als buitenbeentjes worden beschouwd.

Bij het grootste bevindelijk gereformeerde kerkgenootschap, de Gereformeerde Gemeenten, wordt er verschillend over vaccinatie gedacht, zowel onder predikanten als onder andere ambtsdragers en onder de leden. Het is een vrije kwestie. Als veelgehoord advies wordt een Bijbeltekst geciteerd die zegt dat een ieder in zijn gemoed ten volle verzekerd dient te zijn. Het gaat erom dat men zijn beslissing tegenover God in geweten kan verantwoorden, hoe die beslissing ook uitpakt.

Wel is het zo dat lokale gemeenten die als behoudend bekend staan, verhoudingsgewijs meer niet-gevaccineerden zullen tellen dan de gemiddelde gemeente binnen dit kerkverband. Binnen een behoudende gemeente geldt afzien van vaccinatie als een daad waarvoor respect is. Dat respect heeft vooral te maken met de gedachte dat niet-gevaccineerden helemaal durven te vertrouwen op God.

Ook binnen de Hersteld Hervormde Kerk (HHK) wordt verschillend over vaccinatie gedacht. De HHK ontstond in 2004 als reactie op de fusie van de Nederlandse Hervormde Kerk met de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk tot de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Meer dan 50.000 behoudende leden van de Nederlandse Hervormde kerk waren het niet eens met de fusie, en gingen zelfstandig verder als HHK.

Binnen de PKN en de Christelijke Gereformeerde Kerken is vaccinatie niet echt een kwestie. Dat geldt ook voor andere protestantse kerken, zoals de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, en voor de vele evangelische kerken.

Ledenaantal en vaccinatiegraad van bevindelijk gereformeerde kerkgenootschappen

Kerkgenootschap	Aantal leden	Vaccinatiegraad
Protestantse Kerk in Nederland (PKN)	?*	>85%
Gereformeerde Bond binnen de PKN	?*	>85%
Christelijke Gereformeerde Kerken	18.000**	>85%
Hersteld Hervormde Kerk	53.000	50-75%
Gereformeerde Gemeenten	103.000	50-75%
Gereformeerde Gemeenten in Nederland	24.000	<25%
Oud Gereformeerde Gemeenten	21.000	<25%
Totaal	250.000***	60%

* Onbekend hoeveel leden zich tot de bevindelijk gereformeerde stroming rekenen

** Alleen de leden van de bevindelijk gereformeerde stroming, totaal ledenaantal circa 70.000

*** Schatting inclusief de bevindelijk gereformeerden binnen de PKN, Gereformeerde Bond en thuislezers
Gebaseerd op proefschrift Acceptance of Vaccination among orthodox protestants in The Netherlands.
Helma Ruijs, 2012.

De meeste reformatorische ouders beslissen over vaccinatie rond de geboorte van hun eerste kind. Sommige ouders volgen –zonder er lang over na te denken– de traditie binnen hun familie, anderen maken een bewuste keuze. Op basis van de kenmerken van het besluitvormingsproces (traditie of bewuste keuze) en de uitkomst daarvan, (wel of niet vaccineren) zijn er vier subgroepen reformatorische ouders te onderscheiden: traditioneel niet-vaccinerende ouders, bewust niet-vaccinerende ouders, bewust wel-vaccinerende ouders en traditioneel wel-vaccinerende ouders. Met uitzondering van de traditioneel wel-vaccinerende ouders gebruiken reformatorische ouders vooral religieuze argumenten om hun besluit te motiveren.

Als ouders twijfelen of zij hun kinderen zullen laten vaccineren, gaan medische professionals meestal in op de medische argumenten voor en tegen vaccinatie. Zij leggen uit hoe vaccinatie bescherming biedt tegen potentiële ernstig verloopende infectieziekten en welke bijwerkingen er eventueel kunnen optreden. Maar bij ouders uit de reformatorische gezindte heeft deze uitleg weinig effect:

"Ik vertel regelmatig wat de ziektes doen en verwijs hen ook naar onze website. Op basis van die informatie zijn er toch maar bedroevend weinig gaan inenten. En dan zakt op een gegeven moment de moed je in de schoenen."

Het heeft geen zin om bij reformatorische ouders die bezwaren hebben tegen vaccinatie uitgebreid in te gaan op de medische aspecten van vaccinatie, als de ouders daar geen specifieke vragen over hebben. Het benadrukken van de ernst van de ziekte en de effectiviteit en veiligheid van vaccinatie creëert eerder afstand tussen de professional en de ouders, omdat dit voor de ouders niet de kern van het probleem is.

Voor reformatorische ouders zijn religieuze argumenten meestal doorslaggevend in de besluitvorming over vaccinatie. Bij de afweging van deze religieuze argumenten hebben medische professionals geen rol.

Het is niet de taak van medische professionals om met reformatorische ouders in discussie te gaan over het geloof. Wel kunnen zij ouders ondersteunen bij de besluitvorming door hen te wijzen op de brochure “Vaccinatie: voorzienigheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid” waarin religieuze argumenten voor en tegen vaccinatie beide aan bod komen.

Als ouders twijfelen of zij hun kinderen wel of niet zullen laten vaccineren, is het belangrijk om hen de tijd te gunnen om tot een weloverwogen besluit te komen. Het kan ouders rust geven als ze weten dat ze niet overhaast hoeven te beslissen.

Kinderen hebben tot hun 19e jaar recht op vaccinatie in het kader van het Rijksvaccinatieprogramma. Gun twijfelende ouders de tijd om een weloverwogen keuze te maken. Maar kom wel zelf op een uitgestelde beslissing terug.

Reformatorische ouders nemen het besluit over de vaccinatie van hun kinderen samen. Soms bespreken ze het met familie of vrienden, maar meestal pas nadat er al een voorlopige keuze is gemaakt. De rol van dominees en ouderlingen in de besluitvorming is beperkt. Het komt slechts een enkele keer voor dat ouders de dominee om advies vragen, bijvoorbeeld als zij er samen niet uitkomen en de ene ouder wel wil vaccineren en de andere niet. Ook aan reformatorische huisartsen wordt incidenteel advies gevraagd. Maar meestal besluiten de ouders zelf, zonder anderen in de besluitvorming te betrekken.

Traditioneel niet-vaccinerende ouders

Traditioneel niet vaccinerende ouders behoren vaak tot kerken met een lage vaccinatiegraad, zoals de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Oud Gereformeerde Gemeenten. Ze zijn zelf niet gevaccineerd en hoeven niet lang na te denken over de vaccinatie van hun kinderen. Zij benadrukken dat de mens niet kan en mag vooruitlopen op Gods voorzienigheid:

“Ik geloof in de voorzienigheid Gods, dus of ik dan mijn kinderen in laat enten of niet, dat heeft voor mij dan geen waarde, want ik geloof daar niet in. Ik geloof, als God mijn kinderen bewaren wil voor een ongeluk, zal Hij ze daarvoor bewaren.”

Het tijdsaspect van het vooruitlopen op Gods beslissingen is belangrijk. Als men eenmaal ziek is mag men wel genezing zoeken, tetanusimmunisatie na een verwonding wordt algemeen als behandeling beschouwd.

Soms twijfelen traditioneel niet-vaccinerende ouders aan de veiligheid van vaccins, waarbij dan vooral het ziekmakende aspect wordt benadrukt. Deze ziekmakende eigenschappen interfereren met de Goddelijke voorzienigheid: het is God die beslist over ziekte en gezondheid, de mens mag een gezond lichaam niet ziek maken.

Bij traditioneel niet-vaccinerende ouders die aangeven dat zij hun kinderen niet willen laten vaccineren “vanwege het geloof” kan de brochure ‘Vaccinatie: voorzienigheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid’ een ingang bieden tot een gesprek. Er wordt ook binnen de reformatorische gezindte verschillend over vaccinatie gedacht. Kennen de ouders deze brochure? Wat vinden zij ervan?

Laat de ouders de ruimte om hun besluit eventueel te heroverwegen en leg hen uit dat het belangrijk is dat ze hun keuze kunnen verantwoorden ten opzichte van hun kinderen.

Bewust niet-vaccinerende ouders

Bewust niet vaccinerende ouders behoren meestal tot kerken waar een deel van de leden wel en een deel niet gevaccineerd is. Vaak is ook één van de ouders wel gevaccineerd en de ander niet. Deze ouders hebben lange gesprekken over het al dan niet vaccineren van hun kinderen. Uiteindelijk is voor hen de persoonlijke relatie met God doorslaggevend. Zij vertrouwen volledig op God, dat Hij het beste met hen voorheeft. Zelfs als God een ziekte zou sturen, heeft hij daar een bedoeling mee:

“Als ie het zou krijgen dan is het Gods bedoeling dat ie dat ook krijgt. En ik weet zeker dat ik er dan ook mee geholpen wordt. En ik denk juist dat we daardoor dichterbij God leven omdat we dat aan hem toevertrouwen.”

Bij bewust niet-vaccinerende ouders kunnen medische professionals ingaan op het besluitvormingsproces over vaccinatie. Hoe zijn ze tot hun besluit gekomen? Zijn ze zich bewust van de mogelijke nadelige consequenties voor hun kind? Hebben ze dan voldoende steun aan hun geloof? Of raken ze dan in gewetensnood? Laat de ouders de ruimte om hun besluit eventueel te heroverwegen en leg hen uit dat het belangrijk is dat ze hun keuze kunnen verantwoorden ten opzichte van hun kinderen.

Bewust wel-vaccinerende ouders

Bewust wel vaccinerende ouders zijn zelf meestal niet gevaccineerd. Na lang wikken en wegen besluiten ze om te breken met de traditie in hun familie en hun kinderen wel te laten vaccineren. Zij beschouwen vaccinatie als een geschenk van God, dat in dankbaarheid mag worden gebruikt. Bovendien rechtvaardigen ze hun besluit om wel te vaccineren door de argumenten tegen vaccinatie te weerleggen.

“Ja, de middelen die er zijn mag je waarnemen. Voor mij is de Heere niet gebonden aan vaccinatie. Dan denk ik veel te klein van God. Als hij wil dat ons iets zal overkomen, dan is hij echt niet afhankelijk van een vaccinatie.”

Ouders die zelf niet zijn gevaccineerd, zien -ondanks hun bewuste keuze- vaak tegen de vaccinatie van hun kinderen op. Bijwerkingen worden soms geïnterpreteerd als teken van God dat men op de verkeerde weg is.

“Stel, dat het toch een verkeerde beslissing was. Gewoon een beetje die angst, want op rationele gronden heb je een beslissing genomen, maar misschien speelt er toch wel meer... Zeker de eerste keer dat ik haar liet inenten vond ik het best wel eng. Je breekt echt wel met iets waarmee je opgegroeid bent.”

Bij bewust wel-vaccinerende ouders is het belangrijk om hen te ondersteunen en te bespreken dat het spannend kan zijn om je kinderen te laten vaccineren als je daar geen ervaring mee hebt. Ook is het belangrijk om de mogelijkheid van bijwerkingen te

bespreken, en dat sommige ouders deze bijwerkingen zien al teken van God, maar dat bijwerkingen zoals koorts een direct gevolg zijn van de werking van het vaccin en daarom regelmatig voorkomen.

Traditioneel wel-vaccinerende ouders

Traditioneel wel-vaccinerende ouders zijn zelf ook gevaccineerd. Vaccinatie is voor hen routine, zij relateren het al dan niet vaccineren niet aan hun geloof.

‘Ik zou zo niet kunnen zeggen dat ik iemand weet die het niet doet. Ik heb het idee dat bij ons in de kerk, zeker hier, dat het gewoon wel is geaccepteerd. Ik kan ook geen argumenten verzinnen waarom je het niet zou mogen.’

Traditioneel wel-vaccinerende ouders afkomstig uit de reformatorische gezindte kunnen –evenals ouders uit de algemene bevolking– twijfels hebben over de noodzaak of veiligheid van bepaalde vaccinaties. De benadering is niet anders dan bij andere ouders met twijfels over vaccinatie.

Conclusie

Het Rijksvaccinatieprogramma wordt in Nederland op vrijwillige basis aangeboden. Het afzien van vaccinatie kan echter vergaande consequenties hebben voor de gezondheid van kinderen. Daarom is het belangrijk dat ouders met betrekking tot vaccinatie een weloverwogen keuze maken, die zij aan hun kinderen kunnen verantwoorden.

Medische professionals moeten zich echter realiseren dat een weloverwogen keuze niet altijd een keuze voor vaccinatie is. Hoewel er ook in de reformatorische gezindte veel belang wordt gehecht aan een goede gezondheid, is gezondheid niet het enige dat telt in het leven. Als ouders er weloverwogen voor kiezen om hun kinderen niet te laten vaccineren, moet die keuze gerespecteerd worden. Het is belangrijk om ook dan met elkaar in gesprek te blijven met het oog op de optimale gezondheid van het kind.

